

Johannes Weidenheim

Visszatérés Maréziba

(részlet)

Marézi vasútállomása hosszában elnyúló, az emeletével is alacsony épület, az osztrák-magyar idők okkersárgáját még sejtető, szlávós rózsaszínben. Oromzatos középfrontja az állomásfőnöki lakás, kétoldalt a szolgálati helységek, meg a váróterem. A messziről érkező utas jobbra megpillantja a régi váróteremhez csatlakozó bővítést, melynek rendeltetéséről egyelőre nincs semmi elképzelése. Annyi bizonyos: eléggé felborítja az eredeti szimmetriát.

A szóban forgó utas a nyitott vagonajtóból a szemével egybefogja egészében a látványt, mintha a két karjával ölelné, mielőtt leszállna. Ebből a magasságból határozottan lapos az építmény, akár az egész tájék. Az épület derékmagasságában előreugró perontető alatt körben most is ott függenek a bordázott, lefelé keskenyedő, négyszögű virágládák, bennük muskátli, viola, fukszia - mint régen. Az állomásfelirat: balról cirill, jobbról latin betűvel (ahogy gyermekkorra óta ismeri); a háttér enyhén bemélyesztett, fehér négyszögét mintha frissen festették volna.

A Polónia expresszrel jött, észak felől. A pálya majdnem nyílegyenesen fut Budapesttől idáig. Négyórányi robogás közben semmi kanyar, semmi nagyobb kilengés - egészen a marézi állomás előtti nagy fordulóig. Ahogy a robogó kocsi ennek nekidől, a vonatablak alatti csapóasztalkán táncoló üres papírporhár egyszerre felbukik. Az egykor, régen beidegződött megfigyelés szerint Simon Lazar Messer, utasunk, ebből tudta mindjárt: megérkezett! Soha senki nem adta magyarázatát a vonalzó mentén legyalult pannon síkon vonalzóval meghúzott pálya-egyenes hirtelen irányváltozásának, amióta csak járt-kelt errefelé. Átlátható oka bizonyosan nem volt, hogy a holdsarló merész görbületével kelljen odafordulnia a településhez. De ha már így történt, a mozdony mindóta nyomatékosan hallatja is a hangját, mielőtt bevinné ezt a kanyart. Régen elnyújtott, a végén vijjogón elvékonyodó, áthatóan éles füttyel tudatta a vonat közeledtét. Olyasféleképpen hangzott, mint a régi környékbeli betyárok (akár Rózsa Sándor a magyaroktól, vagy a rácok Csarugája) két kézujj között kipréselt, sivítő éjszakai füttyjele, aminek hallatára a földesúr és a csendőr ereiben egyként megfagyott a vér. Manapság egy mély tónusú, kürtszóhoz ha-

sonlatos, egy magasságban kitartott kettőshangzat lépett az örökébe, amit a lokomotív többször egymás után, lökésszerűen bocsát ki a térbe.

Marézi állomáson megállva különben majdhogynem gólyalábakat növeszt a Keleti-tengertől a Fekete-tengerpartra igyekvő expressz, olyan magas a vagonlépcső a peronhoz. A leszállásnál az ember zökken egy nagyot a mélybe, felszálláskor az asszonyok emelik a szoknyájukat. Egy síkban van minden: a sín, a peron, mint a tenyerem, a „vágányokon átjárni” minden további nélkül - szabad. Ez itt az őseredeti elrendezés, ami mind a mai napig fennmaradt.

Simon megállt honi indóháza előtt, szemtől-szembe éppen a középszárnnyal. Nem látta, nem hallotta a le- és felszálló utas-népet, pedig oly izgatottak és hangosak voltak, mintha először vonatoznának. Érti ugyan a nyelvüket is, a beszédből mégse hallott meg semmit. Azt se vette észre, hogy a háta mögött a szerelvény megindul, s lassan kihúzza az állomásról.

Csak álldogált tovább magában a vágányok között. Akkor azért megpillantotta a magas vaspóznák során át kifeszített villamosvezetékét, és ebből kikövetkeztette: a vasútvonalat immár villamosították. Ez is mutatja az eltelt időt. Az emlékezetében még a gőzvontatású korszak élt. Bizony, nagyon régen volt, hogy utoljára erre járt. Akkor az viszont mégis hogy lehetséges, hogy az állomásfőnök, ahogy kilazítja a feszes vigyázzállását, s hátratulva a piros egyensapkát, sarkon fordul az indítótárcsával a hóna alatt, és indul vissza az irodába, egyszeriben ismerősnek tűnik neki? Legfeljebb, ha a réginek a fiáról lehetne szó. Hát, ha csupán véletlen a hasonlóság, akkor is emlékeztette valakire, vagy végső soron a típus ismerős. Mint az a pár fiatalember is, fehér ingben, a vaskorlátnak támaszkodva a perontető alatt. Hogy mi célból időztek most is ott, mikor a vonat már elment, a vágány-tér teljesen kiürült, s az állomásra visszahullt a csend, az az ő titkuk legyen.

Az ég halványkék színben domborult a vasúti terület fölé. A nap már csak alig észrevehető árnyéksávot vetett a falaknál: tizenegy óra volt. Simon csak állt, szemlélődött tovább. Senki nem vett róla tudomást. Az épület mögött tudta a várost, de semmit

nem látott belőle. Amit nem az épület takart, attól a fák zárták el a kilátást. Csupa óriás jejenye meg plátán. Az egybefüggő lombzat kopott zöldje mutatta: most is az errefelé oly ismerős száraz időszak járja. Állt, csak állt egymagában, és nézelődött. Igen, az állomásépületen és a fákon túl ott a város, a háta mögött már csak a szántóföldek terjengenek. Próbálta emlékezetből rekonstruálni magában az alaprajzot.

Rá se hederített senki a mozdulatlanágba dermedt utasra. Ha mégis figyelte volna bárki, a sín mellett lerakott nagy csomagjairól hamar megállapíthatta volna: külföldről érkezett. Legkésőbb akkor, amikor megmozdult végre, hogy az irdatlan méretű válltáskát határozott lendülettel a vállára vesse, s felmarkolja a két kisebb kézbe valót is. Akkor viszont, a mozdulatsort folytatva, mindjárt ki is lépett, s az épület jobb szárnyán nyíló keskeny átjárónak habozás nélkül vágott neki, amin át ki lehet jutni az állomás előtti térre.

Simon még mindig nem keveredett ki egészen a múltból: a fiáker járt a fejében, ami azelőtt bármely napszakban, még éjszaka is, az állomás-téri flaszter elmaradhatatlan kelléke volt. Még mielőtt kiért volna, persze, pontosította a nézetét: manapság nyilvánvalóan csakis taxit találhat odakint. Mint ahogy a gőzmozdonyt is felváltotta az újabb technika. Egyébként, csak győzze a helyesbítést... Nem csak a gőzösnek meg a fiákernek, a flaszternek is vége már: aszfalt borítja a teret. Csakhogy, miután átállította az elképzelését taxira, azzal kapcsolatban mégis rosszszul számított! A nap már majdnem a zeniten állt. A szikrázóan fehér aszfaltot tarkázta éppenséggel néhány autó, lehetőleg a teret szegélyező fiatal jejenyék vézna árnyékába húzódva, csak taxi nem volt közöttük.

Nézelődése közben Simon pillantása ráesett szemben, az ősbükkök alatt megbúvó kertvendéglőre, ahol férfiemberök időztek némely asztalnál, söröztek. Először is eszébe ötlött: bizony, már a gyászos emlékü „szarajevói lövések” idején itt állhattak ezek az ősfák. Azután figyelmes lett valamire, még mielőtt közelebb lépett volna a vendéglő-kerítéshez. Egyesek a csapolt sörrel teli korsót emelgették, vastag habbal a tetején, ahogyan régen megszokták az itt lakó svábok között. Többen azonban a flaskából húzták. Mindjárt megértette: bennszülött szerb maréziak ülnek itt együtt a jövevény cernagorácokkal, akiknek (mint köztudott) a második háború után volt alkalmuk az ugyanekkor kipucolt svábok házaiba betelepedni. S persze, kezdettől fogva úgy tartotta: svábokat Maréziban ne is nagyon keressen.

Várakozása alatt egyébként feltűnt valaminek a hiánya is: a tücsökcirpegés, ami régen a déli hőség fulladt csendjének megszokott tartozéka volt! Most hova lett ez? Simon igyekezett az épület egyre keskenyedő árnyékába húzódni a csomagjaival. Időnként egy-egy nagyvontatós teherautó hajtott át a téren a vasúti rakodó rámpa felé a helyi üzemek áruival.

A mandulakorpa finomságú, ezüstös por, amit felverték, fátjol módjára lengett a nyomukban úgy félmagasságban. Ez az a finom por, ami másként nem is vehető észre, csak ha felszáll. Simon emlékezetében visító malacok hangja is felrémlett más időkben látott, hasonló szállítózáásokra visszagondolva. De hallható volt most is a vasúti tolatás kerécsikorgása meg időről-időre a csattanás vagy a sípjel, ami már szűrve érkezett a füléhez, száz méterekről, teljes fedésben a korábbi emlékeivel.

Simon várt még egy keveset. Taxi továbbra sem mutatkozott. A nézelődése, ténfergése most sem tűnt fel senkinek. Úgy látta: mindenki, aki rajta kívül, közelebb vagy távolabb, előfordult a téren vagy a környéken (a sörözőket is beleértve), mint ő, szintúgy el van foglalva a várakozással, elszántan üldögél, ácsorog vagy ögyeleg. Elég ideje volt arra is, hogy eszébe jusson: teuton lépésritmusát, amire a Rajna mellékén szokott rá, itt most már lehetőleg mellőzze, ha helyváltoztatásba kezd! Vette a csomagját, s indult vissza, egyelőre a peronra. A kávézót vette célba: ezt fogadta be az állomásépület új bővítménye.

Középkorú, fekete hajú, lomha mozgású asszony-ság szolgált fel odabent. A felsőajkára pihés árnyék simult, gyengéd melegség ült a tekintetében. Az asztaloknál itt is csupa férfi terpeszkedett, előttük sör, pálinka, kávé, és mind dohányzott. Laza tartásukkal a pergő szerb beszédük teljes ellentmondásban állt. Simon kikötött a pultnál, kávé és ásványvizet kért. Csak utána villant át az agyán: hogy régen itt (akár Bécsben) mindig mondani kellett: milyen kávé (szokásos, édeset, keserűt), meg, hogy a vízből melyik fajtát. Lám, a másutt megélt emberöltő új tapasztalása alól milyen késleltetten szivárog a régebbi tudás. Vajon látják-e rajta, hogy messziről jött, s hogy, bár a szülőföldjére érkezett, itt most „idegen”. Gyorsan pontosította hát a rendelést: kávéból a „szokásost”, és egy pohár „*Knjaz Miloš*” vizet. Az asszony nem mutatta, hogy várta-e a maga részéről a részletezést, vagy sem; nem reagált semmit. Ahelyett már is hozzáfogott a kávé-készítéshez: a kis nyeles rézibrikbe betöltötte az örleményt, rá a forró vizet, egy kiskanál kristálycukrot, s az egészet háromszor felfőzte a forralólapon. Az elkészült „törökkávé” a zaccal együtt áttöltötte a csészébe, odatolta a vendégnek, s most először, mint aki dolgavégeztével megpihen, ráemelte a szemét Simonra, s elidőzött a mozdulatainál, ahogyan a kávé levét komótosan kiszürcsöli, a zaccot meg a végén kikanalazza s leöblíti az ásványvízzel, amit már előbb megkapott. Simon emlékezett: régen a zacc mindig jót tett a gyomrának, megszokta, hogy azt is leeresse a torkán. De kissé előreszaladtunk: a pultosnő még csak készítette a kávé, amikor Simon már keresgélte magában szavakat, hogy érdeklődjék tőle a taxiról: „bocsánat, megengedne egy kérdést – lehet taxit kapni itt az állomáson?” Közben mindjárt tisztába is jött vele, körülményeskedő megszólalásán csak megütköznének, hiszen mindenki bizalmas egyszerűséggel, röviden és tegező formában szól a

másikhoz, az asszonyhoz is (Milevának szólítják). Tehát, ahogy megkapta a kávé, csak úgy kibökte:

– Lehet itt taxit kapni?

– Néha igen, néha nem, – adta meg teljes pontossággal a választ Mileva, a szája sarkában enyhe félmosollyal, és a pultra támaszkodva odakínálta magát egy kis beszélgetésre. Éppen nem sűrgette senki, semmivel. A balkáni asszonyok szigorú vonásait viselte, akik évszázadokon át szüntelenül robotoltak a családért; a férfiak helyett is ők dolgoztak, amíg azok tespedtek a kávézóban. A belsőről a mély-meleg hangja árulkodott. – Ha más fuvar nem kínálkozik, akkor kijönnek az állomásra, – tette aztán hozzá az érthetőség kedvéért.

– Még hol találnának fuvart, ha nem az állomáson? – kérdezett vissza Simon óvatlanul, s azonnal tudta: a taxi-témával le is lepleződött.

– No, hát ugyan hol? A busz-pályaudvaron! Teljesen átterelődött oda minden forgalom!

A busz-pályaudvar... Simon ezt már csak magának mondta. Hát, azelőtt csak a vasút volt... Maréziban az akkori, híres Orient-expressz is megállt, ha volt le- vagy felszálló, ha nem. Pedig akkor a mai város még falunak számított. De a gyorsvonatok egy-egy percre megálltak; ez a rendszer a Monarchia idejéből átmentett hagyományként fennmaradt. A legenda szerint a dolgot még annak idején Orbász báró, azóta elfelejtett helyi mágus vívta ki. (...) Talán a nagy kanyar is az ő közbelépésének köszönhető: nehogy Marézi állomás nélkül maradjon, a pálya meg beleveessen a nagy pusztaságba...

A pultron túl a hátsó falon egyébként ott függött a Titó-arckép, csak Mileva többnyire eltakarta előle. Nem a marsall, hanem a partizánvezér arcmása – bal felé félreálló, vörös csillagos katonasapkában, az orra tövétől kétoldalt lefutó, markáns arcredővel. Az enyhén összehúzott szemekből különös, vizsgálódó pillantás tört elő.

– És merre van az a pályaudvar? – kérdezte megint, mélézásából ocsúdva, Simon a csaposnőt.

– A temetőnél, – hangzott Mileva válasza. Na, most viszont ő árulta el magát: teljesen világos, hogy nem helybeli. Mert ahogy Bécsben (s régebben Maréziban is) nem általában „kávé” rendel az ember, ha csak nem járatlan vidéki, de hozzá is mondja, hogy milyet, ugyanúgy nem elég itt „temetőt” mondani. Mert: melyik temetőre gondolunk? Marézinak

volt azelőtt, most is kell legyen, öt temetője. Simon a legfelső sírkertre tippelt ott, a „mélygrund”-nak becézett nagy gödörnél a régi faluszélen, ami alkalmas lehetett autóbusz-állomásnak. Ahol gyerekkorában „futballozott” a többiekkel, tövis és kóró között, már ha azt a spárgával kötegelt rongycsomót, amit rugdaltak, labdának lehetett nevezni. Most erről meséljen Milevának? Az asszony azonban mostmár nem engedte el a dolgot, tisztázni akarta, odatalálna-e Simon az állomásra?

– Ismeri-e a várost valamennyire?

– Itt születtem, – bökte ki Simon a lényegét. Mileva erre kíváncsisággal vegyes tartózkodással, de mindenestre meglepetve, elsőre annyit mondott: No, nézzenek oda! – Majd behatóbban érdeklődött: tulajdonképpen hol él most, látogatóba jött-e, vagy valami ügyet intéz, netán számadása van valakivel...? Simon ebben a formában terhesnek is érezte a kérdészködést, s amikor az asszony ott tartott: vannak itt még hozzátartozói? – akkor, hogy rövidre zárja a beszélgetést, a „temető”-témára kihegyezve felelt:

– Vannak, igen – egyik-másik temetőben! – Mileva aztán ehhez talán túl hirtelen, semleges közönnyel fűzte hozzá; épp hogy csak mondjon valamit:

– Ez a sorsunk, mit is tehetnénk...

Hiába, egyenlőtlen felek között folyt a beszélgetés... A történelmi telepés és a helyét elfoglaló új beköltöző a legnagyobb jóindulattal sem érthette egymást. Néhány rövid szóból legalább is nem. Az őstelepés évszázadokat képviselt, a mocsárral, a maláriával folytatott küzdelemtől a kései húsosfazékig. Mileva csak tegnap jött ide, semmit sem sejt a múlttól... (...)

Váratlanul újra megszólalt Mileva. Úgy látszik, benne is maradt hiányérzet, ahogy az imént reagált a vendége válaszára. Megrágtta magában a hallottakat, és most már szavakba tudta önteni az együttérzést:

– Hallgasson ide, nem tudom, miért történik így, hogy nem ott élünk, ahol születünk. Se maga, se én. Csak azt gondolom, hogy mindannyiunknak volna hely, itt is...

Az asszony szavai szívből jövő együttérzéssel felértek. Simon megnyugodott: mégis csak jobban értesült, mint amennyire mutatta. Csak a temetőket nem ismeri, nyilván a halállal eddig még nem volt olyan sok dolga. De nem teljesen ismeretlen számára a marézi múlt. (...)

Komáromi Sándor fordítása

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu